

"Ο ΝΟΥΜΑΣ"

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Για την 'Αθήνα Δρ. 8.— Για τις 'Επαρχίες Δρ. 7

Για το 'Εξωτερικό Δρ. 10.

Για τις 'Επαρχίες δεχόμεστε και τριμήνες (2 Δρ. την τριμήνιαν), συνδρομές.

Κανένας δε γράφεται συνδρομητής ή δε στέλλει μπροστά τη συνδρομή του.

10 λεπτά το φύλλο λεπτά 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στα κιάσκια (Σύνταγμα, 'Ομόνοια, 'Εθν. Τράπεζα 'Υπ. Οικονομικών, Σταθμός Τροχιάδρου ('Ακαδημία), Βουλή, Σταθμός Υπόγειου Σιδηροδρόμου ('Ομόνοια), στα βιβλιοπωλεία 'Εστίας Γ. Κολάρου και Σακέτου (άντικρυ στη Βουλή).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

'Η Σάμο και η λευτεριά της.—'Η εξωτερική μας πολιτική.—Μιά διαμαρτύρηση.—Τα διπλώματα του Μιστριώτη.—Οι άγνωστοι μαλλιαροί.—'Ο Μιστριώτης μαλλιαρός.

ΤΗ ΜΑΚΑΡΙΑ γαλήνη του ε-λσημον Κράτους ήρθε να ταράξει το τελευταίο ανάκταμα στα πράγματα της Σάμου. Και τώρα όμως όπως και πάντα, η πολιτική του «δεν είναι τίποτα» και του «δεν πειράζει» βάλθηκε σ' ενέργεια. 'Η ή-συχία φυσικά θα ξαναγυρίσει στη Σάμο, αφήνοντας μας πίσω της μερικά αξιομνημόνευτα μαθήματα.

Και πρώτο πρέπει να φύγει από τους υπνωτισμένους πατριώτες η ιδέα πως η Τουρκία μένει αραγμένη άνομα στα σάπια νερά του παλιού καιρού. Στην περίπτωση αυτή δείχτηκε πως είναι άξια και στόλο να κινήσει πολύ γρήγορα, και στρατό να διαθέσει γύρω της εξαιρετικό τμήμα, και πως άθροισμα στρατιωτικών και κυβερνητικών μυαλωμένων έχει, και ακόμα διπλωματική αντιπροσωπεία που της είναι εύκολο να θολώσει τα πράγματα για το συμφέρο της Αυτοκρατορίας.

Και δεύτερο πως της Ρωμιοσύνης ο μεγαλύτερος όχτρος είναι ο ίδιος εαυτός της. Γιατί φανερά βλέπει κανείς πως η Σάμο δεν είχε τα δυο πολιτικά της κόμματα, που αντιπροσωπεύουν και τα δυο, ορισμένα πρόσωπα και προσωπικά συμφέροντα, ποτέ δε θα έφτανε σε τέτοιο σημείο αλληλοσπαράγμου προδοτικού, μπορούμε να πούμε, αφού κιντώνται το πολύπαθο νησί να ξανακυριαρχήσει.

'Εκεί που έπρεπε να βασιλεύει η αγάπη κ' η ειρήνη, και που δε θα έττανε δυνατό να υπάξει άλλο κόμμα από ένα, το 'Εθνικό, εκεί γίνεται το μεγαλύτερο κουρέλιασμα της λευτεριάς, δίχως κανένα οδοιαστικό και δικαιολογημένο λόγο.

Όσο υπάρχει κ' ένας της κάτοικος, τόσο μαγική στάθηκε η φωτιά εκείνη που έκαμε στάχτη τα κόκαλα των πατέρων τους για να μην τα πατήση ο βάρβαρος, τόσο σημαντικά τα γενικά αποτελέσματα της ήρωικής εκείνης πολιτικής, που μά την αλήθεια δεν έπρεπε ο ιστορικός μας να κάθεται και να συλλογίζεται πόσο καλλίτερα θα εΐτανε να τους λυπούνταν οι 'Αγγλοι και να τους αφήνανε να ζουν με την προστασία τους, τη ζωή δηλαδή εκείνη της ελευθερίας, που σ' έμας τουλάχιστο φαίνεται κι από την καθαυτή σκληρά πιά ταπεινότητά. Μά φαίνεται σ' α να μην μπορεί ο άνθρωπος να βγεί από τον κύκλο ενός κοινού παρατηρητή, φαίνεται μ' άλλους λόγους σ' α να μην έννοιωθε μέσα του την ποίηση, ως την πούμε, της ιστορίας, που μάς δείχνει βαθύτερα και καθαρώτερα τα ελατήρια που κινούν κάποτε τους λαούς σε πράξεις άπείρω παράτολμες, μέσα σε όμως τόσο φωτισμένες και τόσο βαθιά μελετημένες, που καταντάει όχι μόνο ακρισία, μά κι ασέβεια να λυπάσαι που δεν μπόρεσε τέτοιος λαός να αποκοιμηθεί κάτω από τα πατριωτικά φτερούγια ξενικής προστασίας.

Και το συμπέρασμα από όλα αυτά είναι τόσο θλιβερότερο, όσα γυρίσει κανείς και κοιτάξει τα άλλα νησιά τα γειτονικά της Σάμος, που έχουν κι αυτά κατοίκους πέρα ως πέρα Ρωμιούς, και δε πόσο ειρηνικά ζούνε κάτω από το πόδι του Τούρκου, υποφέροντας βουβή το ζυγό.

'Αχ! η Σάμο έπρεπε ναγκαλιάσει τη λευτεριά της σ' α θεοτικό αγαθό, και να μην τη τοσπαπατήσει έτσι άσπλαχνα. Εΐτανε γραφό να δώσει το καλό παράδειγμα εκεί που βρισκότανε.

★

Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ μας πολιτική παθαίνει φοβερές γκάφες τη μια πάνω στην άλλη τώρα τελευταία. Μήπως αν εΐτανε διοργανωμένη όπως έπρεπε, δε θα μπορούσε να προλάβει το σφάλμα Τουρκικού στρατού στη Σάμο, παρασταίνοντας στην Πόρτα πως το τέτιο κάμωμα θα έφερνε δίχως άλλο αίματου χύσιμο;

Μήπως δε θα μπορούσε να συνιδώσει τα δυο κόμματα της καταστροφής, πιέζοντας τα να το κάμουνε για χάρη της Πατρίδας;

Και όμως βλέπουμε πως ο εκεί πρόξενος, είχε κι αυτές χρωματιστεί και κοματιστεί, και γίνεται η αιτία σήμερα να τον διώχνει η Τουρκία από το νησί κόδοντας κάθε σέση μαζί του, με το έτσι θέλω και ενάντια σε κάθε διπλωματική συνήθεια.

Κ' έρχεται ύστερα απ' όλα αυτά ο κ. 'Υπουργός με όλο το φούσκωμά του να μάς πει πως «η 'Ελλάς έπραξε το καθήκον αυτής περιμαζεύσας εις τας άγκάλας της τους άτυχεϊς πρόσφυγας».

Το καθήκον της 'Ελλάδας δεν εΐτανε αυτό. Το πρώτο και κύριο εΐτανε πως να καταφέρει να μη φτάσουν τα πράγματα στα μέτρα. Τ' άλλα όλα είναι λυρισμοί, που δεν έχουν τον τόπο τους, θαρρούμε, σε τέτια περίπτωση.

★

ΜΙΑ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΗΣΗ που φάνηκε την περασμένη βδομάδα στη φημερίδα «Δικαιοσύνη» υπογραμμένη από μερικούς νέους δικηγόρους, εΐτανε ένα πρώτης γραμμής φωτεινό γεγονός.

Οι νέοι επιστήμονες που αγανάχτησαν για την ανέλεστη ενέργεια του 'Υπουργού της Παιδείας, που κάλεσε δημόσιους υπάλληλους για να τους απαγορεύσει να γράφουνε στη δημοτική μας, μάς έδωσαν την ευκαιρία να δούμε πως στην τόπο του το δε χάρηκε ολότελα η λεύτερη συνείδηση κι ο φωτισμένος νοῦς.

'Η πνοή της επιφύλαξης που χαρακτήριζε πάνω ως κάτω τη διαμαρτύρηση αυτή, υποθέτουμε, πως εΐτανε κάποιο σχέδιο κάποιων πολιτικών προς την Κοινή Γνώμη.

Γιατί βέβαια δεν μπορούμε να φαντασιούμε φωτισμένα μυαλά που να μη δέχτηκαν ανεπιφύλαχτα και με όλο το πλάτος που της άξιζει, την 'Ιδέα, που να μην έννοιωσαν το ζήτημα το γλωσσικό από την αληθινή μεριά του. Και φυσικά, θα είναι και χαρακτήρες, και θα θελήσουν βέβαια να την εφαρμόσουν μάς και κατάλασαν την 'Αλήθεια, και να μη περιοριστούν μόνο σε λόγια, όπως όλοι οι άλλοι σημερινοί πατριώτες.

§ 16

Το τέλος του 'Αλῆ αρχή δική μας.

Δε θα σταθούμε να περιγράψουμε τα χοντροκοποία μεγαλεία της 'Αληδίκης Αύλης στα δέκα στερνά της χρόνια, μήτε να αναλύσουμε τον άκομα πιο χοντρό χαρακτήρα του νέου εκείνου Πύρρου, καθώς τον ονόμαζαν οι άρίθμητοι παράσιτοι που τον τριγυρίζανε 'Αγγλοι, Γάλλοι και δικοί μας. Τέλος μήτε θα χολοσκάζουμε άνωφέλευτα με τον 'Ελληνα τον ποιητή του, το Γιάννη Κερασόβιτη, που του έφελνε άσματα ο άνθρωπος ανάλογα με την άτμοσφαιρά που διάλεξε για τη Μούσα του. Προχωρούμε λοιπό στα περιστατικά της καταστροφής του, που έτυχε να είναι και τα περιστατικά του έθνικου Σηκωμού μας.

Είχε ο Μαχμούτης δυο μεγάλους πασάδες να δαμάσει, τον 'Αλῆ της 'Ηπειρος, και το Μεχμέτ 'Αλῆ. 'Αρχισε από τον 'Αλῆ, σ' αν πιά κοντά που βρισκότανε, και με τον έλπιζε βρήθεια από τους βρασανμένους 'Αρβανίτες, 'Ηπειρώτες, Ρουμελιώτες. 'Ετσι λοιπό στα 1820 άρχισε ο πόλεμος μεταξύ 'Αλῆ και Μαχμούτη. Πήγαινε από την αρχή αρχή ο στρατηγός του Μαχμούτη στους Σουλιώτες,

Χαρακτήρες! Ζητάμε βέβαια κάτι μεγάλο στη σημερινή εποχή, κάτι πολύ σπάνιο σε κάθε εποχή ακόμα, μά έχουμε την ιδέα, πως η τωρινή εποχή και οι εθνικές περιστάσεις απαιτούν χαρακτήρες, και μόνο χαρακτήρες. 'Ολα άλλα έρχονται κατόπι μονάχα τους.

Οι νέοι επιστήμονες άμα κατορθώσουν να νοιώσουνε βαθιά τη σημασία του τέτιου λόγου μας, θα σταθούν οι πρώτοι σηματοφόροι της πολυπόθητης αναγέννησης.

'Ως τόσο για την ώρα, χαιρετούμε, επαινούμε, ελπίζουμε.

★

ΔΥΟ ΔΙΠΛΩΜΑΤΑ ίσα με τώρα τιμητικά έχει κολήσει στην πλάτη του ο Μιστριώτης. Το ένα είναι το περίφημο βούλευμα για τις παραχές των 'Ορεστιάκων δώ και λίγα χρόνια, με την πρόταση του Εισαγγελέα Μπενή-Ψάλλη, που τότε χαρακτήριζε άκαταλόγιστο. Το άλλο είναι το έγγραφο της ολομέλειας της επιτροπής που διορίστηκε για την κρίση των διδαχτικών βιβλίων της Μέσης εκπαίδευσης, που φάνηκε πρό λίγες μέρες στις φημερίδες.

Μ' αυτό ο Μιστριώτης παίρνει την πατέντα του φωνακλά ανθρώπου, του βορυβοποιού, του συφεροντολόγου, του κουτοπόνηρου, του υποκριτή κλπ. Κι αυτά όλα όχι άεροκουβέντες, μά πράματα χεροπιστά υπογραμμένα από καθηγητές του Πανεπιστημίου, επιθεωρητές, γυμνασιάρχες, και λοιπούς. 'Η αγανάχτηση που φαίνεται σ' αυτό το έγγραφο της 'Επιτροπής, μάς κάνει να φανταζόμαστε τι μαρτύρια ύποφεραν οι δυστυχισμένοι δασκάλοι αναγκασμένοι να συνεργάζονται με το φιλολογικό Καρνάβαλο της νέας 'Ελλάδας.

Νά! λοιπόν ποιά είναι τα καλά του πόλεμου.

Εσκαπάζει τους διάφορους Μιστριώτηδες μια χαρά, και φωτίζει το έθνος για τη χιλιεξαχμαρμένη άξία τους.

★

ΑΥΤΕΣ τις μέρες μερικές δημοσιογραφικές φυλλάδες γράφουνε άρθρα πάνω σ' άρθρα, και δημοσιεύουνε διάφορες σοφές συνέντευξες για να χτυπήσουνε τους «Μαλλιαρούς». Το περίεργο όμως είναι μέσα σ' όλη αυτή την ιστορία, πως κανείς δεν αναφέρει και τα όνόματα αΐτουων των Μαλλιαρών. 'Αλλος βγαίνει και λέει πως ο Βαλαωρίτης εΐτανε καλός ποιητής γιατί έγραψε στη ζωντανή γλώσσα και φυσικά δεν εΐταν μαλλιαρός. 'Αλλος πάλι λέει για τον Παλαμά, πως κακά κάνουνε να τότε νομίζουνε μαλλιαρό, επειδή γράφει στη δημοτική. 'Αλλος πάλι έπαινει Ψλους δσους γράφουνε τη δημοτική και φυσικά και τον Ψυχάρη και τον Παλλη. 'Αλλος βγαίνει και λέει πως απ' τα σπλάχνα του λαού πρέπει να βγει η αληθινή ποίηση.

'Αμα όμως σκοντάφουνε στη λέξη «Μαλλιαρός» όλοι τότες ανάθουνε, αναψοκινίζουνε, κι άρχίζουνε να βρίζουνε τους άγνωστους αΐτους ανθρώπους.

Δε θα λάβει στο τέλος κανείς τον κόπο απ' όλους αΐτους να μάς φωτίσει και να μάς φανερώσει τα όνόματα αΐτουων των πανάθλιων μαλλιαρών;

★

και τους πρότεινε να γυρίσουνε από την Κέαυρα, τάζοντας τους το Σούλι αν πολεμήσουνε μαζί του. Γυρίσανε ως τρακόσοι νομάτοι, κ' ένωθήκανε με το στρατό που πολιορκούσε τα Γιάννινα. Γρήγορα όμως καταλάβανε πως του Τούρκου Πασά το τάξιμο εΐτανε λόγια, και μέσον του Μάρκου Μπότζαρη άρχινίσανε να συνηνοούνται με τον 'Αλῆ. 'Η δουλειά εΐτανε κάτι πώτερο από κοινή άπάτη. Εύλογα μάς την παρασταίνουνε διπλωματική, αν κρίνουμε από τα στερνά. Γύριψε ο Μπότζαρης από τον 'Αλῆ τα Σούλι, με τη συμφωνία να πολεμήσουνε, κι αΐτος κ' οι Ρουμελιώτες κ' οι Μωραΐτες, τον Τούρκο. Και το γύριψε το Σούλι με την πρόφαση πως εκεί προφυλαγμένοι οι Σουλιώτες θα μπόρεσουνε να χυμίζουνε εύκολότερα καταπάνω του έχτρού. Δέν τα πολυπίστευε αΐτά ο πονηρός ο 'Αλῆς, μά στενοχωρημένος όντας, συμφώνησε. 'Εκλεισε η συμφωνία στα τέλη του 1820, τρεις περίπου μήνες πριν το Σηκωμό. Ξανανεθήκανε λοιπόν οι Σουλιώτες στα βράχια τους, όχι για να βοηθήσουνε τον 'Αλῆ, παρά για να δώσουνε το σύνθημα του 'Αγώνα, γιατί κι ο Μπότζαρης κ' οι άλλοι Σουλιώτες εΐτανε πιά κατηχημένοι από τη Φιλική 'Εταιρία.

Μου φαίνεται πάντα ο γυρισμός εκείνος τω Σου-

ΤΙ ΘΑ ΠΕΙ μαλλιαρός ; Καί με ποιά έννοια παίρνει τή λέξη ὁ πολλὸς κόσμος ;

Μαλλιαρός εἶναι κείνος ὁ ὀχτρός τοῦ ἔθνους, ποῦ θέλει νὰ χαλάσῃ τὴν ἐθνικὴ γλώσσα, νὰ γράφῃ παντοῦ καὶ παντα χαζομάρες καὶ ἀνοησίες, νὰ βρίζῃ ὅσους ἐργάζονται γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ, νὰ χαντακώνει τὸ λαὸ μέσα σὲ πρόληψες καὶ ἀερολογήματα καὶ νὰ μαζεύει καὶ παράδες προδίδοντας τὸ ἔθνος.

Ἐφαρμόστε αὐτὸ τὸν ὀρισμὸ πάντου στὸ Μιστριώτη καὶ στὰ κοπέλλια του, καὶ θὰ δείτε πόσο ταιριάζει. Αὐτὸς θέλει νὰ χαλάσῃ τὴν ἐθνικὴ γλώσσα μας, αὐτὸς γράφει καὶ λέει ἀνοησίες, αὐτὸς βρίζει τοὺς δημοτικιστὰς ποὺ ἐργάζονται γιὰ τὸ γκρέμισμα τῆς πρόληψης καὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ λαοῦ, αὐτὸς μαζεύει παράδες μετὰ διδαχτικὰ του βιβλία τὰ μυαλοσκοτωτήρια.

Λοιπὸν δὲτα βρίζει ὁ Μιστριώτης τοὺς μαλλιαροὺς βρίζει τὸν ἑαυτὸ του. Μὲ γαῖά του !

Τ' ΑΓΑΠΗΜΕΝΑ ΜΕΡΗ

(ὄνειροδήγημα)

Τοῦ ἀγαπητοῦ μου κ. Α. Ταγινόπουλου

Συχνάζαν ἀλλόκοτοι ἄνθρωποι ἐκεῖ. Γιατί ὅμως ὅλος ὁ κόσμος τὰ ὀνόμαζε « Ἀγαπημένα Μέρη » αὐτὸ κανεῖς δὲν τὸ ξέρει. Μὲ ὅλη τὴν περιέργειάν ποῦ ἔχει ὁ καθεὶς νὰ τὰ ξεψαχνίξῃ ὅλα. Σὰν ὅλα τὰ ὀνόματα ποῦ ζοῦν μέσα στοὺς θρόλους, σὰν τίς ἐπιγραφές ἐκεῖνες, τίς ἀπάνου σὲ ταφόπετρες, ἢ σὲ παλιὰ μαρμάρινα μνημεῖα γιὰ νὰ ὑποβάλουν ὠραία αἰσθήματα στοὺς τρελλοὺς τραγουδιστάδες καὶ νὰ σκανταλίζουν τοὺς ψυχροὺς ἀρχαιολόγους, τοὺς ψυχρότερους ἀπ' τίς ταφόπετρες καὶ ἀπ' τὰ μάρμαρα αὐτὰ τῶν μνημείων, ποῦ βάλθηκαν νὰ σέρνουν στὴν πολυκαιροσύνη τους μιὰ ἐπιγραφή ἢ ἓνα ὄνομα σὰν μὴ γόφτυμα.

Ἐκεῖ δὲν εἶταν γραμμένο σὲ καμμιὰ πέτρα, σὲ καμμιὰ κολόνα, σὲ κανένα μνημεῖο ἢ ἐπιγραφή αὐτῇ, ποῦ κάνει τὸν καθένα νὰ ἐπιστρέφῃ μ' ἓνα γοργότατο βῆμα στὸν περασμένο καιρὸ ! Μὰ κείνος ποῦ πέρασε διαβατικὸς καὶ ἀργοπλάνητος κείθενες, εἶν' ἀδύνατο νὰ μὴν ἀκουσε τὰ πολυμίλητα δέντρα, ἢ τὰ πουλιά στὰ κλωνόκλαρα τους, ἢ τὰ νερά στοὺς ἱσχιούς τους νὰ συχνοῦν στὸ διαβατικὸ καὶ ἀργοπλάνητο πῶς ἐκεῖ, ἐκεῖ εἶναι τ' Ἀγαπημένα Μέρη ἀγαπημένα σὲ ὅλους τοὺς καιροὺς χωρὶς νὰ ξέρῃ κανεὶς τὴν αἰτία καὶ συχνασμένα πάντ' ἀπ' τοὺς πῖο ἀλλόκοτους ἀνθρώπους τοῦ καθενὸς καιροῦ.

Λιωτῶνε σὰν ἀνέβασμα μεγάλου Ἡγεμόνα στὸ θρόνον του, νὰ δώσῃ στὸν κόσμο σοδάρὸ καὶ πολυσήμαντο μῆνυμα.

Ἐπιάσαν πρώτα τὸ Σούλι, καὶ κατόπι τὴν Κιάφα. Συστήσανε πρόχειρην Κυβέρνησιν, συναγορεύονταν μετὰ σπουδαῖα ἐπαναστατικὰ κέντρα καὶ στὰ Ἐφτάνησα καὶ ἄλλου, τέλος καὶ ἀπὸ τὸν Ὑψηλάντη λαβαίνανε γράμματα. Μὲ τὸ Μάρκο λοιπὸν ἀρχηγὸ τοὺς κατεβήκανε νὰ βοηθήσουνε τάχα τὸν Ἀλῆ. Παίξαν μετὰ τὸν καιρὸ ὅσο μπόρεσαν. Στὸ μεταξὺ ὁ Μάχμουτς ἀλλάζει στρατηγόν, καὶ στέλνει τὸ Χουρσίτη, τὸ φοβερὸ Πασά τοῦ Μοριά (Γενάρης, 1821). Ὁ μισμὸς αὐτοῦ τοῦ Χουρσίτη ἀπὸ τὸ Μοριά στάθηκε γιὰ τοὺς Μοραῖτες οὐρανοκατέβατη ἀφορμή. Εἰσέπασε, καθὼς ξέρουμε, τὸ κίνημά τους τίς 25 τοῦ Μάρτη, καὶ μένει γιὰ τιμὴ τους ποῦ αὐτῇ τῇ μέρᾳ ὄρισε κατόπι ὁ λαὸς ἐθνικὴ του γιορτή. Ὁ Ὑψηλάντης εἶχε ξεκινήσει ἀπὸ τὰ βορεινὰ τὸ Φλεβάρη. Ἡ Ρούμελη καὶ τὰ νησιά σηκωθήκανε λίγο κατόπι. Ἀναφε λοιπὸν παντοῦ ἡ φωτιά, καὶ ὅμως ὁ Χουρσίτης ἐμνησκε ἀκόμα μπλεγμένος μετὰ τὸν Ἀλῆ. Μόλις τὸν ξέκαμε στὴν ἀρχὴ τοῦ ἄλλου χρόνου, ὅταν ἡ θυσία εἶτανε πιά τελεσμένη. Βαλτέσι, Θερμοπύλα, Ἐρεσσό, Μονεμπασιά, Πύλο, Τρί-

Κανελὲς ἀπ' τοὺς ἄλλους δὲν πατοῦσε ποτὲ σ' αὐτοὺς τοὺς τόπους ἂν καὶ ὁ καθένας ἀποθυμοῦσε προτοῦ σφαλήσῃ τὰ μάτια του καὶ κατεβῇ στὴν ἄλλή ζωή, πολὺ ἀποθυμοῦσε νὰ πατοῦσε τὸ πόδι του μιὰ βολὰ στ' Ἀγαπημένα Μέρη, ποῦ τὰ συχνάζουν οἱ ἀλλόκοτοι ἄνθρωποι. Κι ὅσο εὐκολο φαίνεται πάντα νὰ πραγματοποιηθῇ αὐτὴ ἡ ἀποθυμὴ τῶν ἀλλωνῶν, τόσο δύσκολο εἶναι στὴν ἀλήθειαν, μὰ τὸ Θεὸ δίδως νὰ καταλαβαῖναι καὶ σ' αὐτὸ τὴν αἰτία κανεῖς, ἀφοῦ τὰ μέρη ποῦ λέμε, εἶναι στὸ μέσο τῆς πολιτείας τους· ἐκεῖ σ' ἓνα μικρὸν ἀνῆφορο μιᾶς τάπιας καὶ δὲν εἶναι νὰ πῆς μήτε στὰ βάθη τῆς θάλασσας ποῦ κατοικοῦν οἱ γιγλογιαλοῦρες, μήτε στὴ σπηλιά ποῦ ἀναβρύζει τὸ ἀθανατονερί, ποῦ πᾶνε τὰ βρασιλόπουλα καὶ πιά δὲ γυρίζουν· ποῦ ὅλ' αὐτὰ μποροῦσε νὰ ὑποθέσῃ κανεῖς πῶς εἶναι καὶ φαντασίες τῶν βαρσικιωτῶν, καὶ μποροῦσε νὰ ὑποφιστῇ πῶς θένε νὰ τὸν περάσουν γιὰ μωρουδέλι νὰ τοῦ ποῦν στὶ καλὰ καθούμενα καὶ τώρα πίσω, πίσω παραμύθια ποῦ λέν οἱ γοιές.

Δικαιολογοῦμενοι χωρὶς νάναί καὶ δικαιολογούμενοι, ὅταν κάθε βράδυ ποῦ ἀποσάνουν τίς δουλειές τους καὶ ξεχύνονται εἴτε πρὸς τὸ δρόμο τῶν κυπαρισσιῶν, πρὸς τίς δυσμικὰς ὥρας γι' ἀναψυχή, εἴτε πρὸς τὴν παλιὰ Πύλιν τῆς χώρας τους καὶ ρωτιοῦνται ἀναμέταξύ τους ἂν ἐπῆγαν καὶ σήμερον ἐκεῖ ἀπάνου, ἢ ἂν σκοπεύουν τῇ νύχτᾳ, ἢ τὴν ἄλλή τῇ μέρᾳ νὰ μεταβῶν, κοιτάζονται σὰν πετρωμένοι καὶ χωρὶς νὰ βγάξουν μιλιὰ προχωροῦν συλλοισμένοι τὸ δρόμο τους.

Κι ὅμως στ' Ἀγαπημένα Μέρη συχνάζαν καὶ συχνάζουν πάντα κάποιοι ἀλλόκοτοι ἄνθρωποι. Πολλές φορές τυχαίνει νάναί καὶ σημειωμένοι μερικοὶ ἀπὸ δαύτους τόσο, ποῦ νὰ κινοῦν τὸν περίγελο, λέει ὁ κόσμος. Οἱ πῖο πολλοί, γιὰ νὰ μὴν ξεχνοῦμε τίποτε, ἀφίνουν τὰ μαλλιά τους μακριὰ σὰ γυναῖκες· καὶ ἢ θάναί ψηλοί, ψηλοὶ σὰν κυπαρίσσια δίδως καμμιὰ νοστιμιὰ, ἢ τόσο κοντούληδες ποῦ τὰ χάνει τὸ λογικὸ σου. Μὰ ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς καμμιὰ βολὰ τυχαίνει νὰ βγαίνουν ἀπὸ δαύτους καὶ κάποια παληκάρια τόσο πανώρια, ἀγαπόπλαστα, ποῦ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ δὲν ξεδιακρίνονται ἀπ' τοὺς συντρόφους τους, γιὰτὶ ἡ ὁμορφιά τους ἡ ὑπέροχὴ μοιάζει τόσο σὰν ζωτικὰ καὶ ἀφύσικη ποῦ πάλι δὲν ξέρει τί νὰ συλλοιστῇ κανεὶς καὶ ἀρκεῖται μοναχὰ στὸ νὰ ξεκαρδιστῇ γελῶντας μαζί τους.

Γιὰ πρώτη του βολὰ θὰ δῇ κανεὶς τόσο πολὺ

ταιριασμένες καὶ ἀρμονισμένες τὴν ὁμορφίαν μετὰ τὴν Ἀσκημίαν, σὰ δίδυμες ἀδερφάδες· δυὸ πράγματα τόσο ἀταίριαστα καὶ τόσο ἀνάρμοστα γιὰ ὅλους ὅσους βλέπουν τὴν ἀπανωσιά τῶν πραγμάτων καὶ βγάζουνε τὰ σοφὰ τους συμπεράσματα. Μὰ ὅλ' αὐτὰ δὲ διστάζω νὰ πῶ πῶς εἶναι καὶ φλυαρίες, ποῦ τίποτε δὲ μᾶς λένε καὶ πῶς κάθε ἄλλο ἀπ' αὐτὰ θέλει νὰ συμπεριλάβῃ ἡ τωρινὴ μας ἱστορία.

* *

Λένε πῶς εἶναι καιρὸ· θὰ πᾶνε πολὺ λιγιστὰ χρόνια ἀπὸ τότε· ἓναν καιρὸ — ἐδῶ καὶ χρόνια τόσα μετρημένα στὰ δάχτυλα ἐνὸς ἀνθρώπινου χεριοῦ — στὴ συντροφικὴ τὴν παραξενὴν ποῦ γέμιζε καὶ ζωήρευε τ' Ἀγαπημένα Μέρη, ξάνοιγες καὶ ἓνα λαμπρόπλαστο παληκάρι, ποῦ ὁ κόσμος ζηλεύοντας καὶ μὴν ξηγῶντας τὴν ὁμορφίαν του, ἔλεγε πῶς τὸ μισοῦσε ἀκριβῶς ἀπ' τὴ μέραν ποῦ συνδέθηκε καὶ φιλιώθηκε μετὰ τὴ μυστηριώδικήν συντροφίαν τῶν ἀγαπημένων μερῶν. Αὐτὸ, μὰ τὸ Θεὸ, εἶναι ψέμμα σὰν ὅλα ποῦ παραδέχεται τὸ πλῆθος. Γιατί τὸ δικό μας παληκάρι ποῦ ἐμοιάζε σὰν τὸ ξανθοβούλουδο καὶ σὰν τὸ μονογιὸ τοῦ Ἀπρίλη, εἶταν ἀληθινὸ ρηγόπουλο, δίδως καὶ αὐτὸ νὰ τὸ ξέρῃ ἓνας λόγος γιὰ νὰ μὴν παίνευεται ποτές του καὶ νὰ μὴν καταφρονάει τὸν τίμιον ἄνθρωπον· ἡ μεγαλειότερη αἰτία τούτῃ πάλι γιὰ νὰ γεννήσῃ τὴν ἀντιπάθειαν, προτοῦ καλὰ καλὰ χαρῇ τὸ πῶς τῆς μέρας.

Σὰ μάθαινε πῶς γινόταν τόσος λόγος γι' αὐτὸν σ' ὅλους τοὺς κύκλους τοῦ πλῆθους καὶ τοῦ σέρνανε ἱερόσιμα τοῦ κατηγορίου μετὰ τὸ καντάρι, γιὰ τοὺς τρόπους του, γιὰ τὴ ζήσιν του καὶ γιὰ τὸ καθεστὶ του, στρογγύλευε τὰ γλυκὰ μάτια του, ἀναίθου κατέβαζε τὰ φρύδια του, σούφρωνε τὰ ρόδινα χεῖλια του καὶ ἔμειν' ἐξτατικὸς γιὰ πολλὴν ὥραν δίδως νὰ βγάξῃ μιλιὰ καὶ γινόταν ὅλος ἓνα ἐρωτηματικὸ :

« Γιατί, καλέ μου, γιατί ; »

Ἀλήθεια γιατί ; Μπά, τί λόγος ! Ἄς εἶναι καλά... Πάντα καλά ἄς εἶν' ὁ κόσμος καὶ κόσμος εἶναι καὶ ἄς λέγῃ. Στ' ἀγαπημένα μέρη ποῦ συχνάζαν οἱ ἀλλόκοτοι ἄνθρωποι καὶ αὐτὸς μετὰ τὸν καιρὸ ταχτικώτερος ἀπ' ὅλους ἐγίνηκε.

Ὁ ἥλιος ποτές του δὲν ἔριχνε ἀπότομο τὸ φῶς του ἐκεῖ ἀπάνου καὶ μόνος του θέριωσε τὰ ταπιοέλατα νὰ φουντώσουν, νὰ ψηλώσουν, γιὰ ν' ἀριωνέται ἡ δύναμή του πέφτοντας, ἔχει μόνον νὰ μὴν ἐνοχλῇ τὸ πανέννοστο ρηγόπουλο, μὰ ὁλωσδιόλου τὸ

πολὴν, — ὅλα τὰ πρῶτα ἐκεῖνα σημάδια τῆς νέας μας ἱστορίας, εἶτανε χαραγμένα. Ὡς κ' ἡ πρώτη ἢ Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῆς Ἐπιδάουρος εἶχε συγκροτηθῇ, κ' ἡ ἀπόφασίς της κήρυχνε μπροστὰ σὲ Θεὸ καὶ σ' ἀνθρώπους πῶς τὸ ἔθνος ὑπάρχει.

§ 17

Μερικοὶ στοχασμοί.

Στέκεται ἐδῶ ὁ ὁδηγὸς μας καὶ μᾶς ἀνακεφαλαιώνει ὅλα τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἀρχινώντας ἀπὸ τὰ στερνὰ αὐτὰ ποῦ ἀναφέραμε, καὶ πηγαινόντας βῆμα βῆμα πίσω ὡς τὴν περίφημὴ ιδέα τοῦ Ἀθρήνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, θέλοντας νὰ μᾶς δείξῃ πῶς ὅλοι οἱ Ἀγῶνες ἐκεῖνοι εἶτανε εἰδος ἀλυσίδα, ποῦ στερνὸς τῆς κρῖκος στάθηκε ὁ ἱερὸς ὁ Ἀγῶνας. Ἀλήθεια, τὸ ὁμολογεῖ πῶς ἀπὸ τὰ κινήματα ἐκεῖνα ἔλειπε ἡ ἑνωσις, ἡ συνέργεια, καθὼς καὶ ὁ ἕνας, ὁ ἱερὸς ὁ σκοπὸς, καὶ πῶς ἡ Φιλικὴ Ἐταιρία μᾶς τᾶφερε τὰ παραιτήτα αὐτὰ συστατικά. Ἐπρεπε ὅμως νὰ μοιολογήσῃ καὶ κατ' ἄλλο. Ἐπρεπε νὰ μᾶς τὸ ξηγήσῃ καθαρὰ πῶς ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες ἐκεῖνους οἱ πῖότεροι εἶτανε ἀντεθνικοί, καὶ

πῶς μόλις τὴν ἀρχὴ τοῦ δέκατου ὀγδοοῦ αἰῶνα ἀρχινοῦμε καὶ βλέπουμε κάποια ἐθνικὴ συνείδησι μετὰ στὰ σπλάχνα τῆς Κλεφτουρίας, καὶ αὐτὴ πολλὰς φορές φαρμακωμένη ἀπὸ πολὺκαιρες ἠθικὰς ἀρρώστιας.

Ὁ Λάμπρος Κατζώνης κ' οἱ Σουλιῶτες εἶτανε πρῶτοι ποῦ μᾶς φανερώσανε τὰ ἡρωϊκώτερα ψυχῶν μῆτα τῆς φυλῆς, οἱ πρῶτοι μᾶς ἐθνικοὶ ὁδηγοί, προφῆτες καὶ μάρτυρες. Αὐτοὶ ριζώσανε τὸν ἀληθινόν, τὸν αὐτότελο καὶ τὸν ἀνεξάρτητον Ἑλληνισμόν στὴ ρωμαϊκὴν ψυχὴν, καὶ δίδως ἐκεῖνο τὸ γνήσιο συστατικὸ τοῦ ἀθάνατου ἐθνισμοῦ μᾶς ὁ ἄλλος, ὁ ἀπ' ἐξῶ Ἑλληνισμός, ὁ φωτισμένος ἀπὸ τίς ἐθνικοφταστρες ιδέες τοῦ νεώτερου πολιτισμοῦ, ὁ πατριωτικὸς, ὁ φιλότιμος, μὰ πάντα πλακωμένος ἀπὸ κᾶνόνες στενοκέφαλου δασκαλισμοῦ, θὰ κατόρθωνε τόσο λίγα, ποῦ ὡς κ' ἡ Φιλικὴ Ἐταιρία του θὰ χανότανε σὲ ἀδόξης λησμονησιας βαθιά.

Ἦρθε ὅμως στὴν ὥραν τῆς ἡ ἐνέργεια αὐτῇ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, καὶ μᾶς ἔφερε τῶνα, μὰ σωτήριο καλὸ τῆς, τὴν ἑνωσιν. Καλὸ βγαλμένο ὄχι ἀπὸ κλασσικὰς μελέτες, ποῦ ἂ μᾶς ἐδείχναν ἓνα δοξασιμὸν παράδειγμα Ἑλληνικῆς συνέργειας, μᾶς φέρνανε μύρια ἐλευθέρων παραδείγματα χωρισμοῦ καὶ κα-